

Grønt Iværksætterpanel

Afrapportering

APRIL 2023

Indhold

Vision for grønt iværksætteri i Danmark:	3
Medlemmer af Grønt Iværksætterpanel	5
Indledning	6
Kapital og dokumentation	7
Adgang til kapital	7
Dokumentation af bæredygtighed.....	10
Fødevarer og landbrug	11
Regulering og mangelfuld vejledning.....	11
Godkendelsesprocesser	13
Signalering af klima- og miljøvenlighed.....	14
Offentlige køkkener og indkøb af grønne fødevarer.....	14
Økosystem	15
Vidensbaseret iværksætteri	16
Teknologioverførsel.....	17
Test og demonstration	18
Samspillet mellem forskere, investorer og erhvervsliv.....	20
Mere iværksætteri på vidensinstitutionerne	21
Offentlige indkøb	24
Indkøbersiden	25
Leverandørsiden	27
Rammevilkår	28

Vision for grønt iværksætteri i Danmark:

Vi skal skabe de næste vindmølleeventyr

Den grønne omstilling har aldrig været vigtigere.

FN's Klimapanel IPCC har for sjette gang siden 1990 gjort status over klimaudfordringerne og konkluderer i deres tredje delrapport fra april 2022, at klimaforandringerne sker nu og her, og at der er behov for at handle øjeblikkeligt. Rapporten beskriver, hvordan alle samfundets sektorer er nødt til at omstille sig drastisk, hvis ambitionerne om at gennemføre de nødvendige drivhusgasreduktioner i Paris-aftalens målsætninger skal blive til virkelighed. Og for at bremse de globale temperaturstigninger skal nye teknologier blandt andet bidrage til at mindske CO₂-udledningen fra landbruget, energisektoren og transportsektoren.

Danmark skal være verdens førende grønne iværksættation. Grønne iværksættere spiller en central rolle i Danmarks grønne omstilling, og de kan med deres nye teknologier både gøre samfundet grønnere og rigere. Men det kræver politisk fokus og handling, hvis man skal skabe de rette forudsætninger for at endnu flere grønne iværksættere der lykkes.

Krigen i Ukraine har desuden blotlagt, at den grønne omstilling ligeledes tjener et sikkerhedspolitisk formål, da det foruden at bremse klimaforandringerne samtidigt har potentialet til at gøre Danmark og EU uafhængig af fossile brændstoffer.

Der er i dette lys et akut behov for at skrue op for den grønne omstilling og igangsætte initiativer, der understøtter, at danske virksomheder kan skabe nye teknologier og løsninger, der nedbringer de globale drivhusgasudledninger og bidrager til ikke blot vækst og arbejdspladser i Danmark, men til landets sikkerhed.

De grønne iværksættere spiller en central rolle, hvis Danmark skal nå i mål med den grønne omstilling. Det er hos dem, at idéerne og potentialet for innovative grønne løsninger findes.

Det kræver politisk fokus, hvis man skal skabe de rette forudsætninger for at det grønne iværksætteri kan lykkes.

Selvom der eksisterer mange grønne forretningsidéer, er der relativt få succesfulde grønne iværksættere og endnu ingen grønne unicorns, til trods for at vi har gode forudsætninger for at grønne iværksættere kan blomstre.

Grønt Iværksætterpanel består af personer der ved hvad kræves for at opbygge grønne virksomheder og hvad det kræves for at vi som land kan lykkes med dette. Vi har en klar vision med det grønne iværksætteri i Danmark: Danmark skal være verdens førende grønne iværksætteland, der viser vejen til klimaneutralitet i 2045.

God læselyst.

Medlemmer af Grønt Iværksætterpanel

Anna Søndergaard
The Footprint Firm

Aviaja Riemann-Andersen
Agrain

Esben Gadsbøll (Formand)
Danske Tech Startups

Jes Broeng
DTU Entrepreneurship

Jesper Højbjerg Christensen
Bootstrapping.dk

Henrik Stiesdal
Stiesdal A/S

Sissel Hansen
Startup Guide

Thomas Brorsen Pedersen
POND

Tine Thygesen
Iværksætter og investor

Indledning

Grønt Iværksætterpanel blev nedsat af daværende erhvervsminister Simon Kollerup i november 2021 og fik til opdrag at komme med anbefalinger til, hvordan Danmark får endnu flere grønne iværksættere.

Det er vigtigt fordi det er dem, der bidrager med de løsninger og teknologier, der er nødvendige for at løse vores største udfordring: den grønne omstilling. Ved at skabe bedre forudsætninger for, at danske grønne iværksættere kan lykkes og få succes, kan vi både bidrage til at løse klimaudfordringen og skabe et nyt dansk vindmølleeventyr.

Panelet har i perioden behandlet temaerne kapital og dokumentation, fødevarer og landbrug, vidensbaseret iværksætteri samt offentlige indkøb.

Indeværende rapport præsenterer Grønt Iværksætterpanels fire anbefalingspakker.

Nedenfor er panelets hovedanbefalinger gengivet for hvert af de fire temaer.

HOVEDBUDSKABER

1. Kapital og dokumentation

Indfør 1:3 matchfinansieringsordning for grønne iværksættere

2. Fødevarer og landbrug

Opret tværgående task-force for grønne fødevarer-iværksættere

3. Vidensbaseret iværksætteri

Giv de danske vidensinstitutioner økonomiske gevinster, når de understøtter opstart af nye virksomheder og spinouts

4. Offentlige indkøb

Reservér én pct. af de offentlige indkøb til innovative grønne indkøb – herunder indkøb fra grønne iværksættere

Kapital og dokumentation

Stort set alle iværksættere har behov for at tiltrække kapital, når de skal skalere deres forretning. Den almindelig venturemodel på kapital fungerer dog dårligt på grønne teknologitunge virksomheder, da det private marked for venturekapital bygger på relativt kort ejerskab, typisk 3-5 år, og som oftest fokuserer på forretningsmodeller, der hurtigt kan skaleres og generere afkast.

Det er sjældent tilfældet blandt de grønne iværksættere, hvor der typisk går flere år før de har udviklet og produceret en løsning eller en teknologi, der kan skaleres.

De grønne iværksættere har samtidigt behov for at kunne dokumentere, at deres løsninger og teknologier gør en positiv forskel for klimaet og miljøet. Det gælder både som et kommunikationsværktøj over for potentielle kunder, men i særdeleshed også som et signal til markedet og investorer om, at ens løsning eller teknologi klimamæssigt er bedre end de alternativer, der allerede findes.

Adgang til kapital

Grønne iværksættere møder mange udfordringer, når de skal skaffe adgang til den finansiering, der er så essentiel for, at de kan vækste.

Det er der flere årsager til. Grønne løsninger hviler ofte på forskning, har en lang udviklingshorisont og kræver store mængder kapital både til udvikling og skalering, da de som regel bygger på avanceret teknologi og hardware.

Vejen til Proof of Concept er altså længere og dyrere hos de grønne iværksættere, hvilket gør, at de har svært ved at skaffe kapital til både udvikling og skalering, da et potentielt afkast ved en investering i en grøn iværksætter ligger længere ude i fremtiden end en investering i en iværksætter, der fx arbejder med software, der hurtigt kan skaleres.

Potentielle investorer i grønne løsninger skal også have et stort branchekendskab og særlig teknologiindsigt. Det skyldes både at de grønne iværksættere ofte opererer på stærkt regulerede markeder, men i

særdeleshed også for at kunne balancere de hensyn ift. risici og udsigt til afkast, som en langsigtet investering i en grøn iværksætter indebærer.

De høje omkostninger forbundet med at udvikle nye grønne teknologier medfører samtidigt, at iværksætterne har et stort behov for at skaffe blød kapital i virksomhedernes tidlige udviklingsstadier, da vejen til at have et produkt, der er klar til markedet, er lang og kompliceret. Panelet vurderer, at de nuværende offentlige støtteordninger ikke i tilstrækkelig grad tilgodeser dette behov.

Grønne teknologier har ofte en lang udviklingshorisont og kræver store mængder af kapital til både udvikling og skalering, da de som regel bygger på avanceret teknologi og hardware. Derfor er det nødvendigt at styrke de grønne iværksætteres adgang til både blød og hård finansiering, så vi øger deres sandsynlighed for at skalere de teknologier, som vi som samfund har behov for.

Grønt Iværksætterpanel mener, at der bør være særlige vilkår for adgang til kapital for grønne iværksættere, da deres forretningsmodeller hviler på en række forudsætninger, der er markant anderledes end andre typer forretningsmodeller.

Ved at understøtte de grønne iværksætteres adgang til kapital allerede fra de tidlige forretningsstadier øges sandsynligheden for, at deres idéer kan modnes, udvikles og skaleres til et niveau, der gør det muligt for flere grønne iværksættere at blive internationale vækstsucceser.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Der indføres en 1:3 matchfinansieringsordning, der matcher private investeringer i grønne iværksættere med et statsligt lån svarende til tre gange investeringens størrelse.** Desuden bør finansieringsrammen bestå af en tabsramme samt en statsgaranteret låneramme.

Ordningen målrettes iværksættere med nye teknologier, der har et væsentligt potentiale for at bidrage til CO₂-besparelser, og der skal opstilles klare, gennemsigtige krav for hvilke virksomheder, der har adgang til ordningen (lånebeløb op mod 20 mio. kr., hvor iværksætteren selv rejser de 5 mio. kr.).

Adgangskravene bør bl.a. være baseret på teknologiens modenhed i en kombination med virksomhedens alder.

- **Der skabes særligt gunstige vilkår for grønne iværksætteres adgang til tilskud ("blød kapital") fra de offentlige støtteordninger.** De offentlige støtteordninger bør tilgodese iværksættere i de tidlige virksomhedsfaser, hvis projekter har et særligt potentiale for at bidrage med miljø- og/eller klimaforbedringer, eksempelvis med fokus på virksomheder inden for fødevarersektoren, energisektoren og byggesektoren.

De særligt gunstige vilkår for de grønne iværksættere bør omfatte muligheden for at opnå større tilskud samt en nedsat medfinansieringsprocent for tilskudsmodtageren.

- **Det skal afsøges, om der er yderligere vilkår i de offentlige tilskudsordninger, der kan justeres til fordel for grønne iværksættere.** Det kan eksempelvis omfatte up front-udbetaling af midler frem for bagudrettede udbetalinger af tilskud fra de offentlige støtteordninger eller lempelse af de økonomiske adgangskrav samt hæve aldersgrænsen for iværksættere, der kan søge tilskud.

Dokumentation af bæredygtighed

Grønne iværksættere oplever, at det både er kompliceret og ressourcekrævende at dokumentere og kommunikere deres løsningers positive effekt på klimaet til både potentielle kunder og investorer.

Der findes endnu ikke én ensartet og anerkendt metode eller et mærke, som virksomhederne kan anvende til at opgøre og signalere deres teknologiers positive miljø- og klimaeffekter. Særligt udfordrende er det at opgøre teknologiers avoided emissions; altså de potentielle CO₂-besparelser, som de grønne iværksætteres produkter kan realisere, såfremt de skaleres og implementeres i stor skala.

De grønne iværksættere mangler både ressourcer, viden og kompetencer ift. dokumentation, og har ofte et behov for at købe rådgivning fra eksterne eksperter. Det er samtidigt også ressourcekrævende at opnå certificeringer gennem forbrugermærker som eksempelvis Svanemærket og EU-blomsten.

Grønt Iværksætterpanel mener, at der er et behov for at understøtte de grønne iværksættere i at kunne dokumentere og dermed vise, at deres teknologier har positive effekter på miljø og klima.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Der gives tilskud til grønne iværksættere, så de kan få hjælp til at dokumentere deres produkters positive miljø- og klimaeffekter til investorer såvel som til markedet.** Der kan konkret ydes tilskud til at opnå relevant klimacertificering og -mærkning eller til indkøb af ekspertbistand til at opgøre produkters CO₂-besparende potentiale ('avoided emissions') i dialogen med investorer. Tilskuddet bør dække op til 75 pct. af iværksætternes omkostninger.

Fødevarer og landbrug

Det er en global udfordring at sikre fremtidens fødevarerproduktion. Den voksende befolkning betyder, at den globale produktion skal forøges med 45 pct. frem mod 2050.

Fødevarerproduktionen har et stort CO₂-aftryk og står på globalt plan for 30 pct. af de samlede drivhusgasudledninger. Dilemmaet er ikke til at overse; fødevarerproduktionen skal øges, alt imens udledningen af drivhusgasser skal nedbringes, og den nuværende produktionsmodel er sårbar over for eksterne faktorer såsom krig, epidemi og inflation.

Løsningen på dilemmaet skal blandt andet findes hos fødevareriværksættere, som med nye teknologier og innovative produktionsmetoder kan revolutionere den globale fødevarerproduktion.

De danske fødevareriværksættere møder dog mange barrierer i form af benspænd i lovgivningen, uhensigtsmæssig regulering, mangelfuld vejledning og lange godkendelsestider, som forsinker (eller forhindrer) udviklingen af de nye bæredygtige fødevarer, som verden har brug for.

Den globale fødevarerproduktion skal forøges med 45 pct. frem mod 2050, men udledningen af drivhusgasser skal omvendt reduceres. De grønne iværksættere har et enormt potentiale for at levere løsninger til en bæredygtig fødevarerproduktion, men møder i dag unødige benspænd, der besværliggør udviklingen af fremtidens grønne fødevarer.

Regulering og mangelfuld vejledning

De danske fødevareriværksættere kan i dag få hjælp hos Ingredienssteamet i Fødevarerstyrelsen, som vejleder i gældende regler og retningslinjer, bl.a. gennem initiativer som Forum for Fremtidens Ingredienser og deres One-Stop-Shop.

Der er dog relativt få startups, der udnytter muligheden, hvilket kan skyldes manglende kendskab til ordningen samt at Fødevestyrelsen i mange tilfælde blot opfattes som en kontrolmyndighed og ikke som en kilde til vejledning.

Der er et behov for en mere opsøgende og netværksbaseret enhed – en task force – der i højere grad er forbundet til innovations- og iværksætterøkosystemet og aktivt opsøger iværksættere, der arbejder med nye innovative fødevarer.

Grønne iværksættere, der arbejder med fremtidens fødevarer, har i særlig grad behov for, at myndighedernes vejledningsindsats styrkes.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Der etableres en task force for nye grønne fødevarer**, som hjælper fødevareriværksættere med at få tidlig afklaring hos relevante myndigheder om – og hvordan – de kan udvikle, producere og lancere deres nye produkter og løsninger inden for rammerne af den nuværende lovgivning og regulering.

Taskforcen skal tilknyttes relevante myndigheder, vidensinstitutioner og iværksætermiljøer og være opdateret på teknologiudviklingen samt aktuel og kommende regulering.

Taskforcen skal kunne opsøge fødevarer virksomheder på et tidligt virksomhedsstadium, så iværksætterne hurtigt bliver opmærksomme på eventuelle barrierer og udfordringer ifm. udviklingen af deres produkter og forretningsmodel.

Med baggrund i erfaringerne med nye forretningsmodeller og teknologier skal taskforcen desuden arbejde for at sikre, at fremtidig lovgivning og regulering kan rumme ny forskning og teknologi. Taskforcen skal samtidigt arbejde for, at den nuværende og kommende EU-lovgivning i større grad formår at tage hensyn til udviklingen af nye innovative grønne fødevarer.

- **EU-reglerne på fødevarer- og landbrugsområdet opdateres og justeres, så lovgivningen bliver iværksættervenlig og tilgodeser udviklingen af nye og innovative fødevarer samt dyrkningsmetoder.**

Godkendelsesprocesser

Godkendelsestiderne for bl.a. nye fødevarerprodukter og nye biobaserede midler til landbruget er lange. Fx skal fødevarerprodukter, der kategoriseres som Novel Foods, først vurderes af Den Europæiske Fødevarsikkerhedsautoritet (EFSA) og efterfølgende godkendes i EU-Kommissionen.

Processen tager normalt 18-24 måneder, men hvis virksomhederne bliver bedt om yderligere dokumentation og data, kan godkendelsesprocessen trække yderligere ud. Godkendelsesprocessen er desuden omkostningsfuld; der kan være store udgifter forbundet med selve ansøgningen, dokumentation, toksikologiske tests mm., og ansøgningsprocessen kræver ofte ekstern rådgivning.

Der er behov for at gøre noget ved de lange godkendelsestider for nye fødevarerprodukter og biobaserede midler til landbruget, ligesom der er behov for at understøtte virksomhederne i godkendelsesprocesserne.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Regeringen i regi af erhvervsfremmesystemet yder tilskud til indkøb af konsulentbistand ifm. dokumentation, rådgivning og godkendelse af nye fødevarer samt til at gennemføre de omkostningstunge tests, der er forbundet med dokumentationsprocessen.**
- **Der indføres en Fast Track-ordning i Miljøstyrelsen til godkendelse af mikrobiologiske sprøjtemidler som alternativ til kemiske sprøjtemidler, som er inspireret af Holland og Frankrig, hvor der bl.a. er fastsat mål for sagsbehandlingstider og indført reduceret gebyr for godkendelse af mikrobiologiske plantebeskyttelsesmidler.**

Signalering af klima- og miljøvenlighed

De grønne fødevareriværksættere har behov for at kunne vise over for forbrugerne, at deres produkter er mere miljø- og klimavenlige end alternativerne.

Til trods for et stigende internationalt fokus på, at virksomheder skal kunne dokumentere deres påvirkning af klimaet, findes der endnu ikke et udbredt, anerkendt forbrugermærke til at vise fødevarerprodukters CO₂-udledning til forbrugerne, som de kan navigere efter i supermarkedet.

Der blev af den forrige regering nedsat en arbejdsgruppe, der skal komme med anbefalinger til, hvordan man kan indføre et klimamærke på fødevarer. Arbejdsgruppen er i fuld gang med dens arbejde.

- **Grønt Iværksætterpanel bakker op om arbejdet med at udvikle et statskontrolleret klimamærke for fødevarer**, der blev igangsat af den forhenværende minister for fødevarer, landbrug og fiskeri Rasmus Prehn.
- **Grønt Iværksætterpanel understreger vigtigheden af, at klimamærket er gennemsigtigt og gennemskueligt**, og at indsatsen frem for alt koordineres med kommende europæiske klima- og fødevaremærker.

Offentlige køkkener og indkøb af grønne fødevarer

De offentlige køkkener serverer dagligt omkring 800.000 måltider og har dermed et stort potentiale for at stimulere efterspørgslen på nye grønne fødevarer. De offentlige køkkener kan eksempelvis servere klimavenlige måltider baseret på de officielle danske kostråd.

De officielle danske kostråd er udarbejdet på baggrund af EAT-Lancet-kosten, der definerer en bæredygtig kostsammensætning med potentiale til at reducere klimabelastningen fra den globale landbrugsproduktion med 45 pct. i 2050 og samtidigt frigive 60 pct. af klodens landbrugsareal til andre formål.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Incitamentet for at danske offentlige køkkener efterspørger klimavenlige fødevarer med udgangspunkt i de officielle danske kostråd styrkes**, så der i højere grad købes innovative grønne fødevarer baseret på fx planter og alternative proteinkilder.

Økosystem

Hvis Danmark skal udklække flere succesfulde fødevareriværksættere, kræver det et stærkt økosystem, hvor iværksætterne har adgang til fysiske miljøer med netværk, sparring, mentorer samt specialiserede kompetencer, kapital, rådgivning, vidensmiljøer og testfaciliteter. OECD peger på, at der er behov for at styrke relationerne mellem iværksættere og hhv. investorer og etablerede virksomheder i fødevarerkløngen.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Skabe et internationalt førende iværksætterøkosystem.** Indsatsen bør bl.a. have fokus på at fremme samarbejdet mellem store virksomheder og iværksættere, adgang til test-og demonstrationsfaciliteter, strategisk brug af den offentlige efterspørgsel i arbejdet samt tiltrækning af Internationale aktører, og man bør sammentænke iværksætterøkosystemerne med regeringens fyrtårnsinitiativer for at skabe sammenhæng i erhvervsfremmesystemet.
- **Biosolutions bliver en selvstændig prioritet i innovations- og erhvervsfremmesystemet**, og udpeges som en ny grøn forskningsmission under den grønne forskningsindsats og som en spirende styrkeposition i erhvervsfremmesystemet.

Vidensbaseret iværksætteri

Danmark kategoriseres af EU-kommissionen som Innovation Leader. Det skyldes bl.a. at Danmark ligger helt i top i offentlige investeringer i forskning, kvaliteten af offentlig forskning, befolkningens uddannelsesniveau mv.

Et ekspertpanel for vidensbaseret innovation i verdensklasse (VIV-panelet) foretog i 2019 en gennemgang af det danske innovationssystem. VIV-panelet konkluderede her, at Danmark ikke får tilstrækkeligt økonomisk udbytte af vores forskning og pegede på, at det danske innovationssystem er utilstrækkeligt ift. at omsætte den stærke offentlige forskning og viden til nye virksomheder og nye grønne løsninger, hvilket er paradoksalt, når dansk forskning er førende inden for en række grønne nøgleteknologier.

Grønt Iværksætterpanel mener, at vi skal indfri vækstpotentialet i det grønne iværksætteri ved at blive endnu bedre til at bruge vores stærke forskningspositioner til at skabe endnu flere vidensbaserede grønne iværksættere; dels gennem tættere samarbejder mellem iværksætterne og vidensinstitutionerne og dels at flere iværksættere udspringer direkte herfra.

Danmark er Innovation Leader i EU med højt teknologisk niveau på de grønne områder, og der er et enormt vækstpotentiale i at skabe flere vidensbaserede grønne iværksættere. Danmark får desværre ikke i tilstrækkelig grad omsat vores verdensførende offentlige forskning til at blive til nye virksomheder og grønne løsninger, og derfor er der et behov for at kigge nærmere på, hvordan vi bliver endnu bedre til at kommercialisere viden fra de danske vidensinstitutioner.

Teknologioverførsel

Det er afgørende, at de førende danske vidensinstitutioner motiveres til at samarbejde tæt med erhvervslivet og herunder også de nye virksomheder om viden og teknologioverførsel.

I dag oplever flere iværksættere at blive mødt med længerevarende og omkostningstunge forhandlingsforløb med universiteterne forud for en evt. teknologioverførsel.

Der er forskellig praksis på de patentaktive universiteter i Danmark ift. i hvilken udstrækning de benytter sig af salgs- og/eller licensaftaler. I de tilfælde, hvor universiteterne udelukkende giver mulighed for licensaftaler, kan iværksætterne opleve dårlige betingelser for at tiltrække private investeringer, fordi universiteterne fastholder ejendomsretten til teknologien.

I de tilfælde, hvor der gennemføres et salg, er den kommercielle værdi af IP-rettighederne ofte behæftet med stor usikkerhed, idet de oftest vil skulle modnes yderligere, inden de kan omsættes til en reel markedsværdi.

Den uensartede praksis og muligheder for hjælp til iværksættere fra universiteterne skyldes både, at der ikke er nogen koordinationsmekanisme på tværs af de danske vidensinstitutioner, og at vidensinstitutionerne i dag ikke har tilstrækkelige (økonomiske) incitamenter til at bringe deres viden i spil til fordel for bl.a. de grønne iværksættere.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Ensrette universiteternes praksis for teknologioverførsel til virksomheder.** Universiteternes praksis for overførsel af rettigheder til virksomheder skal gøres mere transparent og ensartet med faste hovedvilkår; fx i form af standardkontrakter for prisfastsættelse af IP, royalty-rates, best practices eller regulering ift. statsstøtteregele.
- **Etablere gunstigere vilkår for teknologioverførsel til iværksættere og små virksomheder.** Der skal etableres en fast track-ordning til iværksætterne, hvor de kan opnå særlige opstartsoptioner der sikrer, at IP-rettighederne ikke går til andre, mens der testes, udvikles og demonstreres.

- **Reducere iværksætternes udgifter til patentering og køb af IP fx gennem offentligt tilskud.** Med henblik på at reducere iværksætternes udgifter til IP, bør den eksisterende patentvoucherordning videreføres.
- **Vidensinstitutionerne bør opnå økonomiske gevinster, når de understøtter opstart af nye virksomheder og spinouts.** Der skal skabes et øget ledelsesmæssigt engagement på vidensinstitutionerne til at understøtte kommerciel innovation og iværksætteri. En løsning er, at vidensinstitutionerne opnår økonomiske gevinster, når de understøtter opstart af nye succesfulde virksomheder og spinouts.
- **Prioritere vidensinstitutionernes forretningsudviklings-indsatser samt fælles administration mellem tech-trans kontorerne på landets uddannelsesinstitutioner.** Der skal ses på mulighederne for at frigøre ressourcer til forretningsudvikling og erhvervsamarbejder ved øget brug af fælles administration og en mere erhvervsvenlig praksis på tværs af vidensinstitutioner.

Test og demonstration

Flere iværksættere oplever i dag en begrænset adgang til test-og demonstrationsfaciliteter. Store forskningstunge virksomheder har ofte deres egne test-og demonstrationsfaciliteter, men iværksættere har ikke samme kapacitet og økonomiske ressourcer til at opbygge disse.

Eftersom de offentligt støttede test-og demonstrationsfaciliteter udbydes på markedsvilkår, kan det være for omkostningsfuldt for iværksættere at benytte dem, når de skal teste og afprøve deres teknologier/produkter.

Manglende overblik over muligheder for test-og demonstration kan også opleves som en barriere for iværksætterne.

Test og demonstrationsfaciliteter kan både findes på tværs af offentlige institutioner, hos GTS'er, forsyningsselskaber og i private virksomheder. Det er de færreste iværksættere, der har overblikket over de forskellige muligheder for test, demonstration og udvikling af deres løsninger.

Endelig kan det også være for kompliceret for nogle iværksættere/ spinouts at bruge universiteternes faciliteter. Så snart en studerende eller forsker opretter et CVR-nr., vil de i regi af deres virksomhed skulle tilgå universiteternes faciliteter på markedsvilkår jf. statsstøtterejerne.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Reducere iværksætternes udgifter til brugen af test- og demonstrationsmuligheder fx gennem offentligt tilskud.** Iværksætternes udgifter til brugen af test- og demonstrationsmuligheder skal reduceres. Eksempelvis via offentlige "grants", der kan tildeles grønne iværksættere efter en an-søgningsproces.
- **Lette adgangen for iværksættere til lokaler og basalt udstyr på vidensinstitutioner/GTS'er.** Iværksættere skal have lettere adgang til lokaler og basalt udstyr på vidensinstitutionerne og GTS'er. Der bør derfor skabes større klarhed om mulige undtagelser i EU-statsstøtterejerne gennem en retningsangivende statsstøttevejledning til vidensinstitutionerne.
- **Vejlede og kommunikere bedre om relevante test og demonstrationsfaciliteter målrettet iværksætterne.** Det skal være lettere for iværksætterne at finde de relevante test og demonstrationsfaciliteter fx gennem bedre vejledning og kommunikation. Der kan blandt andet arbejdes på at videreudvikle kortlægningen af test- og demonstrationsfaciliteter på Virksomhedsguiden.
- **Der skabes en klarere opgavefordeling mellem forskellige test- og demonstrationsfaciliteter.** Der skal laves en samlet strategi for test- og demonstrationsfaciliteter i Danmark, der kan skabe en fælles retning og en klarere opgavefordeling mhp. at undgå overlap, udpege specifikke behov samt styrke det faglige niveau i mere specialiserede enheder. Der skal her sættes fokus på udvalgte grønne teknologiområder, hvor Danmark med en prioriteret indsats kan blive verdensførende.

- **Øge vidensinstitutionernes incitamenter til at stille faciliteter til rådighed for test og udvikling af kommercielle grønne løsninger.** Vidensinstitutionernes incitamenter til at stille faciliteter til rådighed for test og udvikling af kommercielle grønne løsninger skal øges. Det bør ske ved at måle og belønne implementeringen af nye løsninger som følge af test-og demonstrationssamarbejder.

Samspillet mellem forskere, investorer og erhvervsliv

Forskere kan have begrænset indsigt i markedet og det kommercielle potentiale ved deres forskning, hvorfor de ikke altid vil være gode iværksættere. De har dog ofte teknologisk og videnskabelig viden, som i de rette partnerskaber kan omsættes til nye kommercielle løsninger og innovative forretninger. Det er derfor et afgørende konkurrencevilkår for iværksættere at få adgang til den førende viden, der både kan være på danske eller udenlandske vidensinstitutioner.

For at investere i forskningstungt grønt iværksætteri, har investorer såsom de private fonde og business angels behov for at kunne vurdere det kommercielle potentiale ved en ny teknologi. Men typisk mangler investorerne indsigt i de nye grønne teknologier, da mange af disse endnu ikke er testet, demonstreret og færdigudviklet.

Manglende indsigt i forskningen kan medvirke til, at investeringer i den meget tidlige fase vurderes at være for risikofyldt for potentielle investorer. Dette skal også ses i lyset af, at de potentielle gevinster ved investeringer i avancerede grønne teknologier ligger langt ude i fremtiden.

Slutteligt er der en udfordring i, at man som forsker som oftest ikke opnår særskilt anerkendelse i sin karriere ved at samarbejde tæt med erhvervslivet; det kan eksempelvis være ved at opfinde ny IP, ved at være væk fra vidensinstitutionen for at starte virksomhed, ved at bidrage til spin-outs eller gennem andre erhvervsrelaterede aktiviteter.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Videreføre programmet Open Entrepreneurship på vidensinstitutionerne.**
- **Fonde, business angels, pensionsselskaber, iværksættere mfl. skal tætte på vidensinstitutionerne, hvilket eksempelvis kan ske ved at afholde master classes i den nyeste forskning over for erhvervslivet. Initiativet kan løftes i regi af erhvervsfremmesystemet.**
- **Der etableres internationalt orienterede programmer målrettet partnerskaber mellem grønne danske iværksættere og førende udenlandske vidensinstitutioner, så danske iværksættere bliver endnu mere konkurrencedygtige på den internationale scene.**
- **Der skabes bedre ansættelsesretlige rammer for forskere og Ph.d.-studerendes til at understøtte opstart af virksomheder eller starte egen virksomhed. Det skal vægte positivt i ansættelseskriterierne hos vidensinstitutioner og ved modtagelse af forskningsmidler, hvis en medarbejder/forsker har været væk fra vidensinstitutionen for at starte egen virksomhed, har bidraget til opstart af virksomhed/spin-out eller haft andre erhvervsrelaterede aktiviteter.**
- **Der skabes øget fokus i offentlige fonde og bevillinger på at grønne iværksættervirksomheder indgår i samarbejder med vidensinstitutioner om udvikling af nye innovative løsninger.**

Mere iværksætter på vidensinstitutionerne

Iværksætteraktiviteten på de danske vidensinstitutioner er stigende.

Universiteternes incitament til at tilskynde at studenteriværksætter går fra hobbyprojekt til en levevej før studierne er færdiggjort er dog lavt, bl.a. fordi de tildeles offentligt tilskud på baggrund af den gennemførte studieaktivitet (taxameterstyring).

Samtidig er det ikke alle studieretninger, der tillader de studerende (inkl. Ph.d.-studerende) at deltage i tværfaglige iværksætterorienterede

uddannelsesforløb som en integreret del af deres uddannelse, da det ikke giver ECTS-point.

Mangel på højkvalificerede kompetencer og talentfuld arbejdskraft er generelt en barriere for grønne iværksættere. Det kan være vanskeligt for vidensbaserede iværksættere at få adgang til arbejdskraft med de rette kompetencer inden for deres specifikke fagområde.

Det kan skyldes, at der er en tendens til, at talentfulde dimittender ofte søger mod de store og etablerede virksomheder, hvilket til dels kan skyldes prestige og sikkerhed.

Det kan dog også skyldes, at talentfulde dimittender mangler information om og overblik over udviklingsmulighederne og potentialet ved at vælge et job hos en grøn iværksættervirksomhed, hvor der i høj grad er mulighed for at præge organisationen og udfolde sine faglige kompetencer bedre end i en stor virksomhed.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Der skal laves særlige opstartspakker til iværksættere på vidensinstitutionerne og iværksætterne** skal kunne trække på mentorer og undervisere samt på domæne-eksperter (inkl. private konsulenter inden for jura, finansiering, IPR, design og markedsudvikling) under deres opstart.
- **Der indføres mere iværksætteri i undervisningen på særligt de tekniske fakulteter**, så potentielle kommende iværksættere får de rette værktøjer til at kommerialisere nye grønne teknologier. Derfor skal der ses nærmere på, hvordan universiteterne motiveres til at skærpe indsatsen.
- **Der indføres en Team Danmark-model for unge vidensbaserede grønne iværksættere på ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser**, der skal skabe bedre rammer for unge iværksættere via en øget fleksibilitet i uddannelsesforløbet - eksempelvis supplerende online undervisning og forlængelse af uddannelsen.

- Der udvikles flere tværfaglige ECTS-kurser om entreprenørskab på de forskellige fagretninger på vidensinstitutionerne, hvilket skal understøtte at flere vidensinstitutioner igangsætter tværfaglige ECTS-kurser om entreprenørskab på de forskellige fagretninger.
- Det bliver nemmere for dimittender at få et overblik over og få kontakt til grønne vækstvirksomheder mhp. at søge jobs fx gennem jobmesser og eksterne gæsteoplæg. Det kan fx ske ved at etablere et stærkere samarbejde mellem vidensinstitutioner og grønne iværksættere, hvor talenter og startups kan mødes.

Offentlige indkøb

Den offentlige sektor køber hvert år varer og tjenester for godt 380 mia. kr. Det er afgørende, at den volumen i højere grad udnyttes til at drive innovation og grøn omstilling, og at de offentlige myndigheder tænker de danske iværksættere med i processen.

For iværksættere kan adgang til den offentlige sektors indkøb eller et testsamarbejde med relevante offentlige parter være et afgørende springbræt for videre vækst og udvikling. Det kan både validere deres løsninger og gøre dem mere attraktive på både hjemmemarkedet og eksportmarkedet.

Samtidig er det vigtigt, at den offentlige sektor i højere grad opsøger iværksætterne, da de ofte bidrager med de nye idéer og innovative løsninger, der fremadrettet bliver afgørende for at sikre tilstrækkelig innovation og grøn omstilling af samfundet.

Der er taget forskellige skridt for at fremme grønne og innovative offentlige indkøb – fx Strategi for grønne offentlige indkøb, Center for Offentlig-Privat Innovation og revision af udbudsloven. Der er dog fortsat et stort potentiale for en bedre udnyttelse af den offentlige efterspørgsel som en driver for grønt iværksætteri og udviklingen af innovative løsninger. Ingen indsatser indenfor offentligt privat samarbejde har på nuværende tidspunkt et særskilt fokus på iværksætteri.

Grønt Iværksætterpanel mener, at den offentlige efterspørgsel i højere grad skal udnyttes som en driver for grønt iværksætteri mhp. at fremme innovation og grøn omstilling. Derfor er det afgørende, at de centrale barrierer for iværksætteres deltagelse i offentlige indkøb adresseres, og der igangsættes initiativer, der kan stimulere de grønne iværksætteres salg til det offentlige.

Det offentlige køber ind for over 380 milliarder kroner årligt, og der er en unik mulighed for at bruge den offentlige indkøbsmuskel til at understøtte innovation og grøn omstilling ved i højere grad at tænke iværksættere ind i de offentlige indkøb. Adgang til den offentlige sektors indkøb kan nemlig være et vigtigt springbræt for særligt grønne iværksættere, da den offentlige efterspørgsel kan udnyttes som driver for deres grønne teknologier.

Indkøbersiden

En vigtig forudsætning for at fremme innovative og grønne offentlige indkøb er en mere tydelig prioritering på politisk og ledelsesmæssigt niveau gennem klare målsætninger, der vil styrke risikovillighed og incitament til at gå nye veje. Det er samtidigt vigtigt at sikre tilstrækkelige ressourcer til kompetenceudvikling og implementering af nye typer af indkøb.

Flere eksperter peger på at Danmark, med henblik på at fremme iværksætteri gennem innovative offentlige indkøb, bør udvikle en vision og strategi for vores innovative offentlige indkøb samt understøtte kompetenceudvikling hos de offentlige indkøbere, ligesom de offentlige myndigheder også bør introducere måltal for iværksætteres deltagelse i innovative offentlige indkøb.

Dansk Erhverv har tidligere afdækket, at 81 ud af de 93 danske kommuner, der har en indkøbsstrategi, også har ambitioner om grønne indkøb som del af strategien, men kun 12 af de 81 kommuner har opstillet konkrete reduktionsmål.

Der er et tydeligt behov for at prioritere innovation og iværksætteri i de offentlige indkøb.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Én pct. af de offentlige indkøb reserveres til innovative grønne indkøb - herunder også til iværksættere.** Én pct. af det årlige offentlige indkøb svarer til ca. 3,8 mia. kr. Klima og miljø bør desuden i endnu højere grad være et konkurrenceparameter, når det offentlige sender opgaver i udbud.

Innovative indkøb handler om at udvikle nye, innovative løsninger gennem særskilte udviklingsforløb undervejs i indkøbsprocessen samt i forløb, hvor de innovative elementer har handlet om at gøre tingene på en ny og anderledes måde i forhold til den hidtil traditionelle indkøbspraksis.

Innovative indkøb er af sin natur præget af højere risiko, men også af højere muligt afkast, sammenlignet med almindelige indkøb. Samtidig skal der sættes særskilt fokus på bedre inddragelse af iværksætterne i de offentlige indkøb.

Det anbefales, at de offentlige parter på tværs af stat, regioner og kommuner forpligter sig på konkrete målsætninger om andelen af innovative grønne indkøb og andelen af indkøb fra iværksættere direkte, som væsentlige underleverandører, eller iværksættere i partnerskab/konsortium med større virksomheder.

- **Iværksætteres deltagelse i offentlige udbud skal synliggøres gennem et styrket datagrundlag og benchmarking.** Der skal sikres et bedre datagrundlag til opfølgning på iværksætteres deltagelse i offentlige udbud. Herunder kan der skabes opmærksomhed om indsatsen gennem benchmarking af offentlige myndigheders indkøb fra iværksættere.
- **Erhvervsministeren skal udnytte hjemlen til at fastsætte et "Køb-grønt-eller-forklar-princip".** På udvalgte områder, hvor der vurderes at være et særligt stort reduktionspotentiale eller hvor ny teknologi og innovation vurderes afgørende for den grønne omstilling, skal det være obligatorisk at begrunde evt. fravalg af et grønt indkøb.

Der kan fx stilles krav fra offentlig side om, at alle modtagne fakturaer fra private leverandører skal forsynes med oplysninger om klimaaftryk for at bidrage til et tilstrækkeligt datagrundlag, som indkøberne kan træffe afgørelse om øget grønne indkøb på baggrund af.

- **Offentlige indkøbere skal have et kompetenceløft ift. grønne offentlige indkøb og inddrage iværksættere.** Det kompetenceløft for offentlige indkøbere, der blev igangsat ifm. Strategi for grønne offentlige indkøb, bør udvides til også at omfatte kompetenceløft ift. innovative offentlige indkøb samt en bedre inddragelse af iværksættere i indkøbsprocessen.

Indsatsen bør endvidere omfatte indkøbere i regioner og kommuner.

Leverandørsiden

Én af de primære grunde til, at iværksættere ikke byder på offentlige udbud er, at det kræver for mange ressourcer og at offentlige udbud ofte specificeres i præcise løsninger og detaljer.

Det kan være vanskeligt for iværksætterne at opfylde kravene til forsyningsikkerhed og omsætning. Mange iværksættere har desuden ikke erfaring med salg til det offentlige og har derfor svært ved at skabe den indledende kontakt mhp. salg eller testsamarbejde.

Evalueringen af udbudsloven i 2021 viste bl.a. at 47 pct. af de små virksomheder med mindre end 50 ansatte finder det vanskeligt eller meget vanskeligt at byde på offentlige opgaver. 35 pct. af de små virksomheder oplever, at det er svært at blive inviteret til at byde på offentlige opgaver. Evalueringen peger ligeledes på, at dokumentationskravene i de offentlige indkøb opleves som vanskelige at gennemskue.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **Iværksættere skal have adgang til en lettilgængelig vejledning om, hvordan man kan blive leverandør til det offentlige.** Den let-

tilgængelige vejledning skal bygge videre på eksisterende vejledninger om, hvordan man kan blive leverandør til det offentlige.

- **Iværksættere skal kunne ansøge om tilskud til rådgivning ift. at indgå i offentlige udbudsprocesser og samarbejdsprojekter.** Initiativet kan eksempelvis udformes som et offentligt tilskud til:
 - Privat rådgivning om deltagelse i offentlige udbudsprocesser og rollen som privat leverandør til den offentlige sektor.
 - Samarbejdsprojekter med offentlige parter inden for udvalgte fokusområder, hvor fremme af innovation og ny teknologi vurderes særligt afgørende for projektets gennemførelse (og succes).

- **Det skal være lettere for iværksættere at blive matchet med relevante indkøbere eller samarbejdspartner/større virksomheder evt. koblet til den nye digitale udbudsløsning.** Der skal ske en understøttelse af matchmaking, der eventuelt er koblet til den nye digitale offentlige udbudsløsning mellem:
 - Grønne iværksættervirksomheder og offentlige samarbejdspartnere
 - Grønne iværksættervirksomheder og større virksomheder mhp. konsortiedannelse.

Indsatserne kan fx forankres hos relevante aktører i erhvervsfremmesystemet (klyngerne, erhvervshuse mv.), erhvervsorganisationerne og evt. i samarbejde med det nye Center for Offentlig-Privat Innovation (CO-PI).

Rammevilkår

Ifm. evalueringen af udbudsloven og forhandlingerne om lovforslaget er blandt andet erhvervsorganisationerne kommet med en række forslag til, hvordan de udbudsmæssige rammer kan forbedres med henblik på at fremme særligt de mindre virksomheders muligheder for at deltage i de offentlige udbud og i generelle offentlig-private samarbejder.

Det har fra flere sider været pointeret, at det ikke altid er selve lovgivningen og reglerne, der udgør en barriere, men i mange tilfælde fortolkningen af indkøbsreglerne og den gældende indkøbspraksis fra de offentlige indkøbere.

Derudover kan det også være vanskeligt for offentlige opgavegivere at få overblik over mulige leverandører på et givent område, ligesom det også kan være ressourcekrævende for særligt de små virksomheder at skulle skrive sig op på leverandørlistor hos flere forskellige kommuner.

Grønt Iværksætterpanel anbefaler, at:

- **De juridiske rammer for iværksætteres deltagelse i offentlige udbud skal tydeliggøres.** Der skal skabes klarhed om udbudslovens muligheder (§145) for at prækvalificere et antal af tilbudsgivere til at deltage i udbud ved at skabe et varieret konkurrencefelt, der fx kan omfatte iværksættere.

Det bør ske med udgangspunkt i eksisterende vejledning (Konkurrence og Forbrugerstyrelsen), hvor der skabes mere klarhed om mulighederne for at understøtte offentlige udbud henvendt til konsortier, som også inkluderer iværksættere. Det kan også ske gennem afdækning af best practice og cases på området.

- **Der skal etableres et landsdækkende overblik over potentielle grønne leverandører til offentlige udbud.** Overblikket kan evt. forankres i erhvervsfremmesystemet og opdeles på sektorer. Et samlet overblik vil give ordregiverne et bedre overblik for ordregiverne og bedre mulighed for opdatering for leverandørerne.